

ROZHOVORY O DIDAKTIKE

Štefan Karolčík (PriF UK): O vyučovaní geografie

1 O vyučovaní geografie sa rozprávame s docentom Štefanom Karolčíkom.

2 Štefan Karolčík je vysokoškolským učiteľom na Katedre didaktiky prírodných vied,
3 psychológie a pedagogiky Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, kde
4 vyučuje didaktiku geografie a predmety venované využitiu digitálnych technológií vo
5 vzdelávaní. Je autorom viacerých učebníc, edukačných softvérov a webových aplikácií,
6 riešiteľom projektov zameraných na inovácie vo vyučovaní a šéfredaktorom časopisu
7 Geografia.

8 Aká bola Tvoja cesta k učiteľstvu geografie?

9 Jeej. Tak to by som asi začínal ešte na strednej škole, lebo ja som nikdy učiteľom byť nechcel.
10 Raz ma stretol kolega, ktorý učil matematiku a geografiu a spýtal sa ma v štvrtom ročníku
11 pred maturitou, že kde chcem ísť. Ja som povedal, že neviem. A on mi povedal, že choď na
12 matematiku a geografiu na prírodovedeckú fakultu, že je tam výborné rádio, študentské, kde
13 on pôsobil, a že tam má kamarátov. A to bol vlastne taký ten prvý krok. Vtedy bolo ale
14 celkom problematické, ak človek neurobil prijímačky, tak mu hrozila vojna. Takže keď som si
15 to potom prešiel, tak... dostal som sa k tej informácii, že to nie je až tak atraktívne, a že sa
16 tam hlási len... zvyčajne len o pár ľudí viacej ako môžu zobrať. Takže to bolo ďalšie také
17 racionálne rozhodnutie. A na tej vysokej škole som tomu prepadol. Na vysokej škole som
18 pochopil, že to je neskutočne krásne. Od štvrtého ročníku som začal učiť. Na Márie Curie
19 Sklodowskej základnej škole v Petržalke, ktorá už neexistuje. No a potom som mal to
20 obrovské šťastie, že po vojne, po roku vojny, som sa dostal na prvé súkromné gymnázium,
21 kde som mohol robiť čokoľvek. A na to nikdy nezabudnem, čo som ja vyvádzať. Sme robili
22 kyvadlo Foucaultovo, že sme vlastne experimentovali. Riešili sme úlohy, ktoré zamestnávali
23 celú školu, keďže behali tí žiaci po škole a hľadali nejaké poklady. Naozaj to, že boli takí
24 ústretoví, tolerantní, že mi do ničoho nekecali, že skôr mi kryli chrbát, a že sme mali možnosť
25 začínať osemročné gymnázium, že som vlastne bol prvý, ktorý začal. Príma prvá, sekunda
26 a tak sa to nejako rozrastalo, tak to bol pre mňa neskutočný zážitok. Tak... Potom sa zrazu
27 z ničoho nič objavila možnosť ísť na vysokú školu, takže po ôsmich rokoch, kedy som mal
28 pocit, že už som prešiel celým tým, od prímky až po maturantov, celým tým cyklom, tak by
29 to chcelo niečo nové. Tak som sa prihlásil na konkurz a zobrali ma. Takže odvtedy som na
30 prírodovedeckej fakulte, vlastne od roku 2000 a na mieste odborového didaktika geografie.

31 Znie to, že máš rád svoj predmet, ale keby si mal povedať, čo máš na ňom najradšej...

32 Ono je to zároveň prekliatie na tom predmete. Lebo on sa neustále mení, zo sekundy na
33 sekundu. A to, čo je na ňom to krásne, že hovoríme o veciach, ktoré sa dajú ukázať, ktoré sa
34 dajú prežiť, ktoré sa dajú cítiť, ktoré sa dajú chytiť. A tak zároveň vždy musíme my, ako

1 geografi, ísť tak trošku po povrchu, hej. My nedokážeme pri biogeografii hovoriť
2 o jednotlivých druhoch, ako sa prispôsobovali, prípadne o nejakých tých iných parametroch
3 toho, toho rastlinného alebo živočíšneho druhu, ale vlastne musíme povedať, že k tej krajine
4 patria, a že tú krajinu ovplyvňujú. Potom hospodárske využitie ovplyvňujú, život toho
5 človeka, ovplyvňujú, ako sa díva na tú krajinu. Takže, no, my sme odkázaní na neustále
6 štúdium a neustále pozorovanie toho, čo sa deje vo svete, na neustále myšlienky, ako, prečo,
7 za čo, kde, kedy, kto... A to sú krásne veci, ale mimoriadne ťažké. A snád' neklžeme iba po
8 povrchu, aj keď musím dosť kriticky povedať, že väčšinou sa tá geografia vníma ako výlučne
9 encyklopedická, popisná veda.

10 **Tak si vlastne odpovedal trošku aj na tú otázku, čo je to, čo máš menej rád, alebo čo vnímaš**
11 **ako náročné. Je to ešte niečo okrem tohto?**

12 Pri tej geografii mám pocit, že je aj pre toho učiteľa mimoriadne ťažké a problematické
13 neustále si klásť otázky, prečo sa to udialo a s tými deckami rozprávať, hľadať, zdôvodňovať,
14 vysvetľovať. Preto sa mi vidí, že to učiteľské povolanie alebo to učiteľovanie pri geografii je
15 o to, o to náročnejšie, že v istom momente človek nevládze. Ale to sa asi týka každého
16 predmetu a každého učiteľa. Ale pri tejto geografii naozaj mám pocit, akonáhle sa čokoľvek
17 udeje vo svete, tak si myslím, že by ten geograf mal na to zareagovať. Teraz boli v Turecku
18 tragické udalosti, ktoré sa týkali zemetrasenia, my geografi vieme, a asi aj seizmológovia
19 vedia, že ak by sa v podobnom duchu alebo podobnej tej Richterovej stupnici odohralo
20 v Japonsku, nič by sa neudialo, hej, žiadna takáto ľudská tragédia. Päťdesiat tisíc ľudí mŕtvych
21 by sa tam nestalo, to čo sa stalo v Turecku. A tam asi prináleží tomu učiteľovi na to okamžite
22 zareagovať, zmeniť ten program výučby a hovoriť o tom, čo sa tam deje, prečo sa to tam
23 práve udialo. Či už tie zóny zemetrasné, alebo aj to, aký vplyv to má na život tých ľudí a čo
24 teraz bude, aké to bude mať ďalšie konzekvencie. Takže je to, hovorím, je to prekliatie tej
25 geografie a zároveň neskutočná prednosť a krása, toho, že hovoríme o veciach, ktoré sa
26 v živote dejú. A tí žiaci by to mali cítiť. Mali by vedieť, že sa neučia niečo odrezané
27 a odtrhnuté od toho bežného života, ale niečo, čo im snád' pomôže sa trošku zorientovať,
28 alebo aspoň rozmýšľať o tých veciach inak.

29 **Keby si mal povedať - lebo toto je naozaj náročná úloha, reflektovať všetky tie veci, ktoré**
30 **sa dejú - čo teda je taká najefektívnejšia, alebo najefektívnejšie metódy vyučovania**
31 **geografie?**

32 Určite je najefektívnejšie nechať to na žiakov. To objavovanie, spoznávanie. A byť len akýmsi
33 moderátorom. Ale my vieme, že o čo ľahšie sa to hovorí, o to ťažšie sa to v tej triede realizuje
34 a vyžaduje to veľa, veľa času, aby sme dostali tých žiakov do situácie, že to sami chcú, kedy
35 sa s tým vedia popasovať, kedy vedia prijať zodpovednosť za to svoje vlastné učenie. Ale ak
36 to nebudeme skúšať, tak sa to nikdy nepodarí, takže v geografii to obzvlášť platí, že my
37 vieme, a teraz v rámci tých našich možností digitálnych technológií, najsť tie informácie.
38 Hľadať, či už demografické, hospodárske, sociologické, ekonomické informácie o danom
39 štáte, danom regióne, dávať ich dokopy, hľadať v nich nejaké súvislosti a potom vyvodzovať
40 nejaké dôsledky. Ale samozrejme opäť ako ľahko sa to hovorí, o to ťažšie sa to potom

1 vykonáva. Pri tej základnej škole by bolo asi najlepšie im samozrejme poskytnúť čo najviac
2 materiálov, ktoré by ich ako keby nútili zvažovať, ale nenechávať iba na nich, aby ich
3 vyhľadávali. Pri tej strednej škole už samozrejme, ak by boli dostatočne vytrénovaní tí naši
4 žiaci, tak si myslím, že budú vedieť a budú schopní nájsť také zdroje, ktoré budú relevantné
5 a objektívne a nebudú sklzať do nejakých konšpirácií. Lebo to nám asi vo veľa veciach hrozí
6 a geografi sú na to tiež veľmi citliví, asi ako každý iný vedný odbor, že sa tu objavujú všelijakí
7 geopolitici, ktorí si myslia, alebo majú pocit, že tie ich, to ich vnímanie reality je presne také,
8 ako to cítia, ale ak od nich chcete, aby to podopreli nejakými dôkazmi, nejakými
9 informáciami, ktoré sa naozaj dajú niekde dohľadať, tak tam už potom končia.

10 **Keď premostíme k tej didaktike geografie, čo je pre Teba také najdôležitejšie odovzdať** 11 **študentom učiteľstva geografie?**

12 Neviem, či sa to vôbec dá odovzdať, asi to bude len všeobecné... Lebo, mali by mať radi deti.
13 Ja vždy hovorím, že ak nenaučia tých žiakov všetky hlavné mestá, alebo ak nebudú poznať,
14 čo sa kde ťaží, je to o to menej dôležité, ako keď si odnesú nejakú traumy z toho, že aký stres
15 mali pri tom, že prišiel učiteľ geografie, a ako sa museli niečo bifliť. Takže neublížiť, to je moja
16 taká výzva, prosba k všetkým mojim študentom, nech neublížia tým deťom tým, že majú
17 pocit, že to čo oni vedia, a to, čo vnímajú ako dôležité z geografie, je naozaj tak kľúčové, že
18 bez toho sa nemôže ten život ani odohrávať. Takže neublížiť, ale to asi platí naozaj
19 všeobecne, netýka sa iba geografie ako takej.

20 **To mi pripomenulo teraz takú hrôzu z detstva v piatej triede pri slepej mape Afriky...**

21 Slepá mapa... ja som dokonca autorom niekoľkých verzií softvéru na tvorbu obrysových máp
22 a zároveň je tam aj niekoľko hier, najprv sme to volali Editor máp Slovenska, potom Editor
23 máp 2, teraz je to Map Maker, ale už sme skončili s tým vývojom. A naozaj ten dôvod, prečo
24 to bolo, bol taký, že ja keď som učil, tak som málokedy dokázal nájsť taký ten výrez toho
25 územia, o ktorom sme rozprávali, a prispôbiť si ten obsah mapy - či tam dať rieky, mestá
26 alebo nejaké horské celky, alebo skrátka urobiť si tú mapu na svoj obraz. To, čo potrebujem,
27 to som si potreboval urobiť. Takže som vytvoril takúto aplikáciu. A keď som zistil ako ju
28 mnohí učiteľia používajú, tak som bol zhrozený, ako sa dá dobrá myšlienka znemožniť len
29 tým, že ako sa používa. Že naozaj chceli od tých detí všetky geomorfologické celky Slovenska,
30 aby sa naučili, aby vedeli, kde sú, ako... A využívali na to tú moju aplikáciu. Takže to som bol
31 tak zhrozený a mimoriadne sklamaný z toho, že aj dobrý nápad sa dá v rukách možno učiteľa,
32 teraz nechcem povedať, že neskúseného, ale neviem, aký prívlastok dať, aby som ho neurazil,
33 ale no dá sa použiť nie tak, ako by sa mal... Ja som... moja ženička sa budila, ešte pred desiatimi
34 - pätnástimi rokmi, čiže tridsať rokov po strednej škole, sa budila na to, že ide maturovať
35 z dejepisu, spotená. Ak by som takúto stopu chcel zanechať vo svojich žiakoch, tak radšej
36 neučiť. Radšej nebyť za tou katedrou a radšej im neublížiť. Takže aj preto možno tú geografiu
37 na jednej strane milujem, a asi verím, že je to aj cítiť, z toho ako dávam najavo, že čo v nej
38 považujem za dôležité. Na druhej strane si stále nechávam ten odstup, že to, čo je pre toho
39 človeka dôležité v tej geografii nemusí nájsť, a ani to tam mnohí ani nehľadajú.

1 **Keby si ako skúsený učiteľ, didaktik, vysokoškolský učiteľ dostal tú moc niečo zmeniť**
2 **v našom vzdelávaní, či už vo vzťahu ku geografii alebo všeobecnejšie, čo by to bolo?**

3 Ja teraz pôjdem proti všetkému, čo som doteraz tak čiastočne naznačil. A dal by som
4 obrovskú mieru slobody každému učiteľovi. Ako jasné je, že tí naši učitelia v tejto chvíli na
5 to nie sú pripravení a očakávajú výborné učebnice a všetky metodické podpory a materiály,
6 aby ich mohli len tak prevziať a potom podľa nich čo najlepšie učiť. A naozaj verím, že väčšina
7 z nich má ten dobrý úmysel a robí to najlepšie ako vie. Ale nie sme na to, a budem aj voči
8 sebe kritický, pripravení, aby sme niesli zároveň zodpovednosť za to, že čo sa bude učiť, ako
9 sa to bude učiť. Od výberu tej témy až po tie metódy a prostriedky, aké na to použijeme. Ale
10 každopádne si myslím, že toto je jediná cesta, hej. Prenechať tú zodpovednosť tomu
11 učiteľovi, ktorý najlepšie pozná tých žiakov, ku ktorým hovorí. Vie, z akého prostredia sú, vie
12 aké témy ich zamestnávajú, vie pružne prispôbiť ten program výučby aj obsah výučby
13 tomu, čo v danom momente je pre nich dôležité, o čom je dôležité hovoriť, o čom je dôležité
14 vedieť, a vedieť z toho na nejakom centrálnom riadení toto... S týmto bojujeme aj v geografii,
15 tak ja som to vlastne naznačil, že ak sa niečo udeje vo svete, je povinnosťou, nie možnosťou,
16 povinnosťou učiteľa geografie k tomu nejako zaujať postoj, alebo aspoň o tom povedať,
17 aspoň pár minút o tejto problematike diskutovať. Ale keď sa na to pýtam učiteľov, tak
18 povedia, že nepustí ich študijný plán a nepustí ich to, čo si naplánovali, ich učebný obsah.
19 Takže sa potom s nimi spojím, že toto naozaj nie je niečo, čo by malo rozhodujúcou mierou
20 ovplyvňovať ich učivo, alebo ten výber témy, ktorú v danom okamihu chcú prednášať, alebo
21 chcú sprostredkovať žiakom.

22 **Ja dúfam, že tí, ktorí prídu z Vašej fakulty do tých školských tried, že možno budú schopní**
23 **prijatť tú zodpovednosť za slobodu rozhodovania. A tá posledná otázka na záver je, že čo by**
24 **si im odkázal, budúcim učiteľom a učiteľkám geografie?**

25 Nech sa nevzdávajú, nech vydržia. Je to mimoriadne ťažké a náročné, ale o to krajšie, ak si to
26 začnú vychutnávať. Keď sa začínate učiť hrať na gitaru, alebo ja neviem na flautu, tak musíte
27 chvíľu tvrdo pracovať na nejakej technike, aby ste si to potom vedeli vychutnať a začali
28 spievať piesne a začali hrať len odposluhom. A vnímať tú hudbu. A vedieť ju nejakou
29 reprodukovať. A to je aj v tom vzdelávaní a verím, že aj v tom učiteľskom duchu alebo v tej
30 skúsenosti z tej zručnosti, že na to, aby sa ten človek dostal do takej väčšej pohody, takej tej
31 sebaistoty, potrebuje istý čas. Hej potrebuje, ak aby vydržali tých päť, šesť, sedem rokov
32 v tom školstve, a potom už im nič nebude voňať tak ako učiteľstvo. Ale moji študenti,
33 žiaľbohu, to je taká moja osobná skúsenosť a taká moja štatistika, ktorú som si robil, tak päť
34 až desať percent zostane dlhšie ako päť rokov v škole. Čiže veľmi málo z tých, ktorí vstupujú
35 do tej pedagogickej praxe aj vydrží viac ako päť rokov. Takže len veľa síl, energie,
36 samozrejme zdravia, aj toho duševného, aby vydržali v tom školstve, a aby prinášali tú radosť
37 z objavovania tým našim žiakom, deťom.

38 **Ďakujem veľmi pekne.**

39 Bolo pre mňa veľkým potešením.

**UČITEĽSKÁ
AKADÉMIA**
Univerzita Komenského
v Bratislave

Prepis záznamu v roku 2023 vyhotovila:

Mgr. Karin Černickaja, Ústav aplikovanej psychológie, FSEV UK

Ako citovať tento rozhovor:

Karolčík, Š. (2023). O vyučovaní geografie. In: Dvorská, D., Sokolová, L., Karolčík, Š., Dovičák, M., Griguš, S., & Hrcán, Z.: *Učiteľská akadémia UK* [webová stránka]. Získané z <https://www.ucitelskaakademia.sk>.